

ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

STATE AID FOR BUSINESS ENTITIES: STATE REGULATION IN UKRAINE AND EUROPEAN EXPERIENCE

У статті розглянуто державне регулювання допомоги в реаліях української економіки, визначено, який з інструментів державного регулювання використовується в Україні. Також розглянуто підходи як вітчизняних, так і зарубіжних економістів щодо регулювання державою допомоги суб'єктам господарювання, проведено аналіз надання державної допомоги в Україні та обізнаність суб'єктів господарювання щодо її надання. Проаналізовано комплекс заходів, які мали виконуватися державою в перехідний період, після прийняття Угоди про асоціацію України з ЄС та набрання чинності Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (2014–2017 рр.), та сформувано висновки. Розглянуто політику надання державної допомоги в Європейському Союзі, принципи, які формувалися протягом тривалого часу й інтегровані в сучасну європейську політику регулювання державної допомоги. Опираючись на досвід державного регулювання допомоги в Європейському Союзі, сформувано пропозиції, які мають урегулювати державну допомогу суб'єктам господарювання в Україні та зробити цей процес прозорим, раціональнішим, спрямованим на розвиток економіки.

Ключові слова: державна допомога, державне регулювання, допомога суб'єктам господарювання, суб'єкти господарювання.

В статье рассмотрено государственное регулирование помощи в Украине, опре-

делено, какой из инструментов государственного регулирования используется. Рассмотрены подходы как отечественных, так и зарубежных экономистов по регулированию государством помощи субъектам хозяйствования, проведен анализ предоставления государственной помощи и осведомленности субъектов хозяйствования о ней. Проанализирован комплекс действий, которые должны были выполняться государством в переходный период, после принятия Соглашения об ассоциации Украины с ЕС и вступления в силу Закона Украины «О государственной помощи субъектам хозяйствования» (2014–2017 гг.), и сформулированы выводы. Исследована политика предоставления государственной помощи в Европейском Союзе, принципы, которые формировались в течение длительного времени и интегрированы в современную европейскую политику регулирования государственной помощи. Опираясь на опыт государственного регулирования помощи в Европейском Союзе, сформулированы предложения, которые помогут урегулировать предоставление государственной помощи субъектам хозяйствования в Украине и сделать этот процесс прозрачным, рациональным, направленным на развитие экономики.
Ключевые слова: государственная помощь, государственное регулирование, помощь субъектам хозяйствования, предприятия, субъекты хозяйственной деятельности.

УДК 338.2:339.92

Масько А.М.

аспірант кафедри економічної теорії та конкурентної політики
Київський національний
торговельно-економічний університет

This article examines the state regulation of assistance in Ukrainian realities, and determines which of the instruments of state regulation is used in Ukraine. Also, the approaches of both domestic and foreign economists concerning the regulation of state aid to economic entities are considered, an analysis of the provision of state aid in Ukraine and the awareness of state donation subjects regarding the provision of assistance. As a result, data was obtained that allows us to conclude that the process of providing state aid in Ukraine is non-transparent, non-progressive, the subjects of economic activity are poorly engineered as to the possibilities for obtaining state aid and for its distribution and control. The peculiarities of state regulation of state aid to economic entities in Ukraine are shown, a complex of measures to be performed by the state in the transition period after Ukraine's agreement on the association of Ukraine with the EU and the entry into force of the Law of Ukraine "On State Aid to Business Entities" (2014–2017 biennium), and formed pre-requisites, in the first place, that most of the tasks were never realized. The policy of providing state aid in the European Union is considered, the principles which have been formed for a long time and are integrated into the modern European policy of state aid regulation are considered: the principle of legality, the use of thorough economic analysis, the principle of non-discrimination, the adequacy of measures to protect harm caused, principle of market creditor, market economy investment, principle of control, principle of adequacy of institutions, principle of transparency, limitation of volume, duration and proportionality, principle selectivity. Relying on the experience of state regulation of assistance in the European Union, proposals have been made that should regulate state aid to business entities in Ukraine and make this process transparent more rational when state assistance in Ukraine will be provided not for the purpose of rescuing a separate enterprise from bankruptcy at any price, but will be directed to the development of the market or individual industries.

Key words: government assistance, government regulation, assistance to business entities, enterprises.

Постановка проблеми. Одним із видів непрямих засобів забезпечення ефективного використання державних коштів є надання державної підтримки суб'єктам господарювання. Зокрема, як впливає зі змісту ст. 16 ГК України [1], держава може надавати підтримку у формі дотацій, компенсацій, доплат та інших видів допомоги.

Актуальність теми державного регулювання допомоги суб'єктам господарювання в Україні залишається високою з року в рік. Це насамперед пов'язано з низкою чинників: непрозорістю надання допомоги, корупцією на різних рівнях дер-

жавних органів, до недавнього часу відсутністю єдиного інституту, який би регулював надання та розподіл різних видів державної допомоги тим чи іншим суб'єктам господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження впливу держави на регулювання державної допомоги суб'єктам господарської діяльності турбує вже не одну епоху вчених-економістів. Починаючи від дослідження ролі держави в економіці в роботах прабатьків класичної економічної теорії А. Сміта, Д. Рікардо, А. Маршалла, які у теорії «економічного лібералізму»

вважали, що роль держави в економічних процесах має бути мінімізована, продовжуючи «кейнсіанською теорією», якою Дж. Кейнс концептуально хоча й підтримував класичну школу, але розглядав ринок як недосконалу систему, досліджував «провали ринку» і стверджував, що держава має виконувати функцію «стабілізатора», зокрема щоб подолати економічну нестійкість ринку [2, с. 423].

Із вітчизняних дослідників можемо виділити праці Д.О. Чернікова, К.С. Лебьодкіна, Д.В. Лічак, І.Р. Михась, В.І. Шакуніна, С. Касьянова, В. Каліщука, проте ці автори розглядали або вплив держави на господарські процеси, або вплив держави на підтримку суб'єктів господарювання середнього та малого бізнесу. Комплексно ж вплив держави на надання та регулювання допомоги суб'єктам господарювання не досліджувався.

Постановка завдання. Завданням дослідження є узагальнення методологічного інструментарію дослідження ролі та функцій держави в регулюванні надання та контролю допомоги суб'єктам господарювання й розроблення пропозицій щодо поліпшення процесу надання і регулювання державної допомоги.

Виклад основного матеріалу дослідження. Надання державної допомоги суб'єктам господарювання, якщо вона буде спрямована на розвиток конкуренції, може виступати одним з ефективних засобів подолання «провалів ринку».

До 2014 р. в Україні фактично не було єдиних принципів регулювання державної допомоги суб'єктам господарювання, як і єдиного органу, який би регулював виділення державної допомоги та її розподіл. У 2014 р. після підписання Угоди про асоціацію України з ЄС та прийняття Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [6] було встановлено правові засади проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання, здійснення контролю над допустимістю такої допомоги для конкуренції тощо. Хоча цей Закон було прийнято ще в 2014 р., усі його положення набули чинності 02.08.2017.

Для того щоб державна підтримка визнавалася державною допомогою та застосовувалися умови вищезазначеного Закону, необхідно, щоб така підтримка надавалася за рахунок державних чи місцевих ресурсів суб'єктам господарювання, якщо при цьому виникають такі умови:

- 1) виникає спотворення або загроза спотворення економічної конкуренції;
- 2) створюються переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності.

Окрім того, визначено загальний принцип недопустимості державної допомоги для конкуренції та визначено винятки допустимості надання державної допомоги: «державна допомога є допустимою, якщо виконується мета її надання» та «державна

допомога може бути визнаною допустимою, якщо вона надається для визначених цілей». Особливості державного регулювання державної допомоги суб'єктам господарювання в Україні показано на схемі (рис. 1).

При цьому у ст. 262 Угоди про асоціацію прописано загальні принципи, які мають бути дотримані Україною під час формування державної політики надання підтримки суб'єктами господарювання.

Допомога, згідно із цією статтею, може вважатися прийнятною:

- допомога виділена на сприяння економічному розвитку регіонів із надзвичайно низьким рівнем життя або з високим показником безробіття;
- допомога, яка виділена для реалізації спільного проекту в рамках європейського інтересу або для виправлення вагомих порушень нормальної роботи в економіці України чи однієї з держав – членів ЄС;
- допомога, спрямована на сприяння розвитку певної економічної діяльності або певних економічних сфер, якщо така допомога не має несприятливого впливу на умови торгівлі всупереч інтересам Сторін;

– допомога для підтримки культури та збереження культурної спадщини, якщо така допомога не має несприятливого впливу на умови торгівлі всупереч інтересам Сторін;

– допомога для досягнення цілей, дозволених відповідно до правил ЄС щодо горизонтальних блоків винятків та правил щодо горизонтальної і галузевої державної допомоги, яка надається відповідно до викладених у них умов [5].

На виконання положень вищезгаданого Закону [6] Розпорядженням Кабінету Міністрів України затверджено План заходів щодо проведення інституційної реформи у сфері моніторингу та контролю державної допомоги суб'єктам господарювання [7].

Проаналізувавши комплекс заходів, які мали виконуватися протягом 2014–2017 рр., можемо відзначити, що деякі з них успішно реалізовані (розроблений порядок розгляду справ про державну допомогу суб'єктам господарювання, порядок проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання, затверджено перелік послуг, що становлять загальний економічний інтерес, тощо).

Позитивним є також створення публічного порталу «Державна допомога», на якому у відкритому доступі наявний реєстр державної допомоги, рішення щодо державної допомоги тощо [8].

Проте слід відзначити неповноту наявної інформації, що в першу чергу викликано тим, що надавачі державної допомоги подають інформацію не в повному обсязі та у зв'язку із цим моніторинг державної допомоги не виконується ефективно.

Д.О. Черніков зауважує, що лише поступове поглиблення економічних реформ, постійна

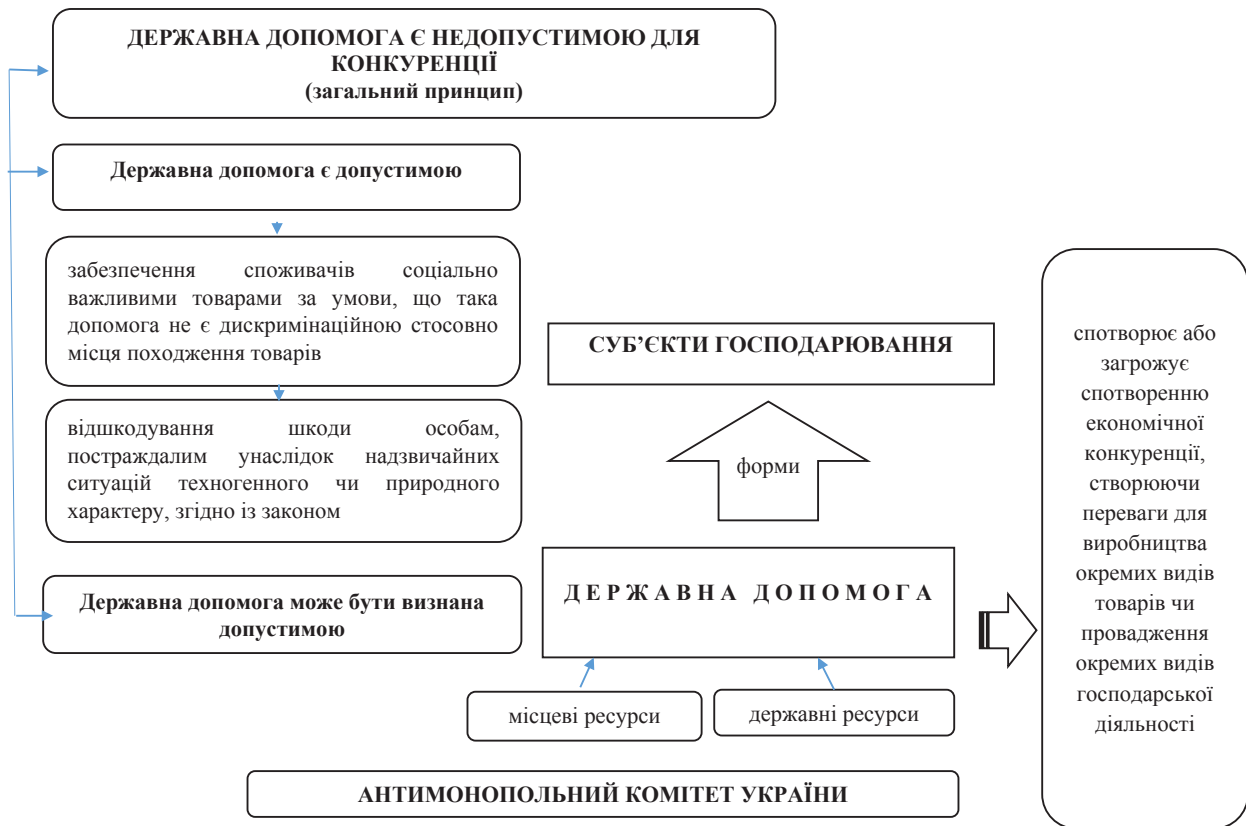

Рис. 1. Структурна схема державного регулювання державної допомоги в Україні

Джерело: побудовано автором на основі [6]

модернізація національної економіки, дотримання європейських вимог, які накладає членство в міжнародних організаціях, спонукають до послідовної відмови від застарілих форм державної допомоги. Проте варто також згадати негативний досвід, який виникає під час міжнародної конкуренції українських виробників, коли вони стикаються з компаніями, які працюють в умовах розвинених програм державної допомоги суб'єктів господарської діяльності, що, своєю чергою, ставить їх у наперед нерівні конкурентні умови [4, с. 3].

Розглянемо показники надання державної допомоги суб'єктам господарювання.

Так, розмір наданої державної підтримки у 2017 р. в Україні, за даними центральних та місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (надавачів державної допомоги), становив 5 608,95 млн. грн. [8].

Разом із цим видатки бюджету за класифікацією КЕКВ 3210 «Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)» у 2017 р. становили 13 700,97 грн. [9].

Як бачимо, видатки бюджету в разі перевищують показники вартості державної допомоги, які були подані надавачами державної допомоги, що свідчить про неповноту звітування центральних та місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування як надавачів державної допомоги.

Проаналізувавши інформацію щодо надання державної допомоги, яка була надана надавачами, встановлено, що центральними органами виконавчої влади найбільше (за критерієм суми (вартості)) надавалася допомога у формі субсидій, дотацій, надання податкових пільг тощо (рис. 2). Разом із цим, згідно з інформацією від місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, це були дотації, субсидії, збільшення державної частки в статутному капіталі суб'єктів господарювання тощо (рис. 3). Необхідно відзначити, що фактично державна допомога надавалася у більших обсягах, ніж було зазначено надавачами такої інформації.

На нашу думку, повинні переважати такі форми, як надання податкових пільг, відстрочення або розстрочення сплати податків, зборів чи інших обов'язкових платежів, надання грантів, кредитів на пільгових умовах суб'єктам малого та середнього підприємництва.

Центр комплексних досліджень із питань анти-монопольної політики для вивчення впливу дії Закону «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [6] в 2017 р. здійснив низку досліджень, в яких проводився аналіз зміни низки показників окремих суб'єктів господарювання на прикладі 2016 р. (до початку дії Закону) та в 2017 р. (після набуття чинності Закону) [11].

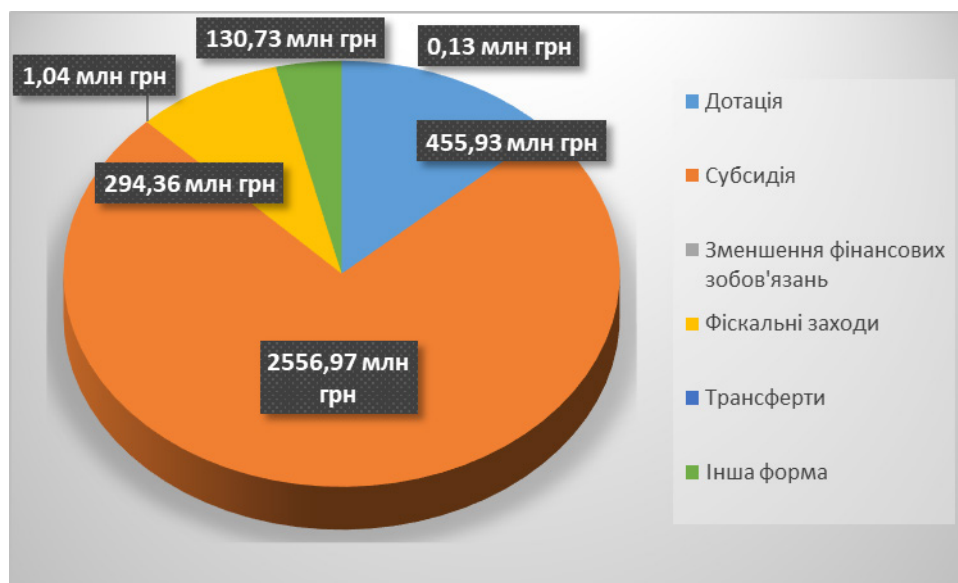

Рис. 2. Показники державної підтримки за формами підтримки від центральних органів виконавчої влади в 2017 р.

Джерело: побудовано автором на основі [8]

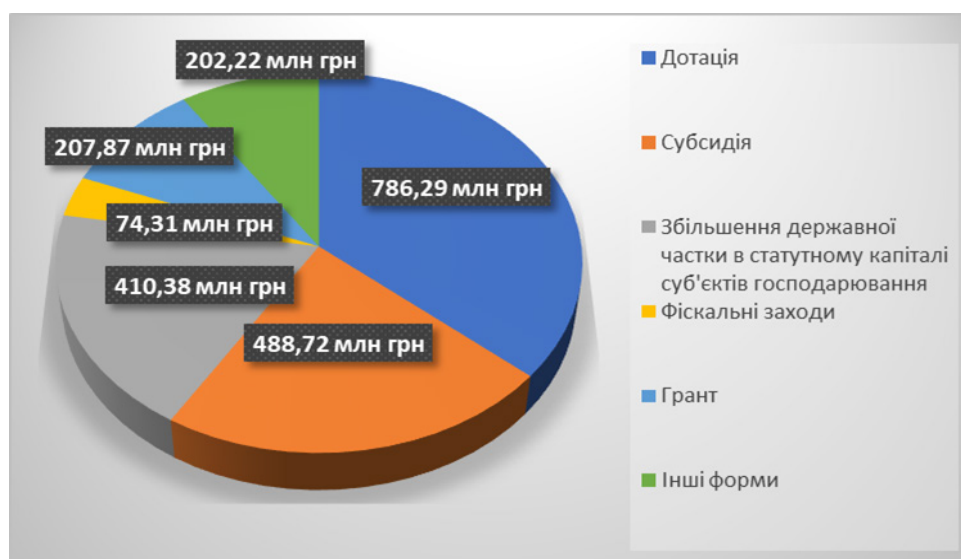

Рис. 3. Показники державної підтримки за формами підтримки від місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в 2017 р.

Джерело: побудовано автором на основі [8]

Доволі змістовним є дослідження мети надання державної допомоги суб'єктам господарювання. Найбільш вагомим приводом призначення державної допомоги у 2017 р. є допомога на підтримку галузі – 48% (у 2016 р. – 9%) (рис. 4).

Найчастіше як у 2016 р., так і в 2017 р. допомогу виділяли на модернізацію виробництва та на професійну підготовку працівників, для сприяння соціально-економічному розвитку регіону, для стимулювання підтримки середнього та малого підприємництва.

Відзначимо, що підприємці здебільшого мало обізнані в питаннях контролю над виділенням і

розподілом державної допомоги (рис. 5). Лише третина опитуваних респондентів знає, хто є уповноваженим органом, який регулює державну допомогу, оперують знанням нормативно-правових актів тощо. Так, те, що державне регулювання допомоги суб'єктам господарської діяльності здійснює Антимонопольний комітет України, дали правильну відповідь лише 33% опитаних, 67% або вказали інший державний орган, або просто не знали правильної відповіді; 30% знали про нормативно-правові акти і 37% про систему контролю за підтримкою; 11% знали про факти надання

Рис. 4. Мета наданої державної допомоги підприємствам у 2016–2017 рр. за результатами анкетних опитувань, здійснених Центром комплексних досліджень із питань антимонопольної політики у 2016–2017 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [11]

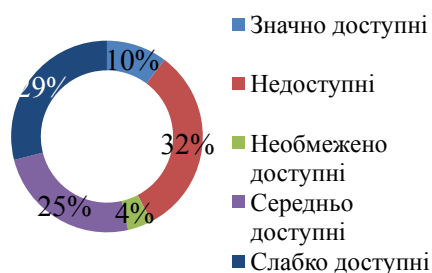
Рис. 5. Обізнаність респондентів про Уповноважений орган у сфері державної допомоги суб'єктам та його діяльність за результатами анкетних опитувань, здійснених Центром комплексних досліджень із питань антимонопольної політики у 2016–2017 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [11]

державної допомоги конкурентам, деякі зазначили, що інформація відсутня у вільному доступі, 21% опитаних респондентів обізнані про факти надання допомоги конкурентам.

Було проведено опитування щодо доступності ресурсів державних (регіональних) надання державної допомоги: 32% опитаних відповіли, що такі ресурси недоступні, 29% дали відповідь, що дані

ресурси слабко доступні (рис. 6). Можемо відразу зробити висновок, що 61% підприємців мають дуже низькі шанси отримати від держави допомогу, і тільки 4% опитаних відзначили, що дані ресурси необмежено доступні.

Рис. 6. Доступність державних та/або місцевих ресурсів (державна допомога) за результатами анкетних опитувань, здійснених Центром комплексних досліджень із питань антимонопольної політики у 2016–2017 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [11]

Із дослідження, зробленого вище, можемо зробити узагальнюючий висновок, що після набуття чинності Закону «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [6] помітна тенденція до зменшення кількості підприємств, які отримують державну допомогу, що може свідчити про раціональніше її розподілення. Також визначним є факт про те, що більшість допомоги, яку виділила держава, за цільовим призначенням має йти на комплекс заходів, які спрямовані у довгостроковій перспективі на зростання економіки: на модернізацію виробництва, на підвищення кваліфікації працівників, на проведення наукових досліджень, на створення нових робочих місць. Проте доволі низькими залишаються показники обізнаності суб'єктів господарської діяльності щодо Уповноваженого органу, який відповідає за надання державної допомоги: респонденти відзначають недоступність інформації як на державному, так і на регіональних рівнях. Тому державі в першу чергу потрібно поліпшувати інформаційну політику у сфері надання підтримки суб'єктам господарювання.

Для формування пропозицій щодо вдосконалення регулювання державою допомоги суб'єктам господарювання розглянемо, як ведеться регулювання допомоги в Європейському Союзі.

Основні принципи регулювання допомоги в Європейському Союзі формувалися спільно зі створенням єдиного ринку та стали частиною сучасної політики ЄС.

Політику надання державної допомоги в ЄС можна назвати *less and better aid*, тобто надання «меншої та кращої допомоги».

В ЄС в останні роки більша частка допомоги виділяється передусім на проекти, які

мають загальноєвропейське значення: ринок інновацій, підвищення рівня зайнятості населення, впровадження екологічних технологій. Також значна допомога виділена на створення умов для збереження конкурентоспроможності суб'єктів господарської діяльності: на розвиток бізнес-середовища, науково-дослідної діяльності, інвестицій у людський капітал, поліпшення якості надання державних послуг тощо [13].

У сучасну європейську політику регулювання державної допомоги покладено такі принципи: законності, використання ґрунтовного економічного аналізу, недискримінації, адекватності заходів захисту завданій шкоді, ринкового кредитора, інвестування ринкової економіки, контролю, адекватності інституцій, гласності, обмеження обсягу, тривалості та пропорційності, вибіркості.

Принцип законності передусім передбачає, що Комісія Європейського Союзу та країни – члени ЄС несуть спільну відповідальність щодо дотримання норм законодавства про державну допомогу. Згідно з імперативним методом регулювання, заборонено застосовувати будь-яку державну допомогу крім дозволеної. Основною метою даного підходу є швидке відновлення ситуації на ринку товарів та послуг, яка мала місце до надання цієї допомоги.

Використання ґрунтовного економічного аналізу. Всі суб'єкти господарської діяльності, які бажають отримати допомогу, мають пройти «балансовий тест», який має показати, чи допомога буде спрямована на чітко визначені цілі: зростання виробництва, зростання зайнятості населення, спрямовані на екологію, чи дійсно допомога є тим необхідним інструментом, який допоможе досягти цілей економічної політики, наскільки ймовірні негативні наслідки від надання допомоги та як це вплине на ринок і споживача, чи збережеться здорова конкуренція на ринку товарів.

Принцип недискримінації є основним у рамках політики ЄС. Він має гарантувати всім суб'єктам підприємницької діяльності справедливі умови для ведення гри. З іншого боку, будь-яке втручання держави в економіку, у тому числі надання допомоги одному із суб'єктів, буде нести негативні наслідки для ринку, тому головне завдання – мінімізувати вплив на конкуренцію.

Принцип ринкового кредитора застосовують, щоб визначити можливість появи «штучних переваг» внаслідок втручання держави в економічний процес.

Принцип інвестування ринкової економіки. Основною метою цього принципу є гарантія встановлення і підтримки нейтралітету між приватними і державними суб'єктами господарської діяльності щодо застосування правил ринкової конкуренції, а також унеможливує будь-яку дискримінацію приватних підприємств, які не мають доступу до державних ресурсів [14, с. 7].

Принцип підзвітності контролю реалізується на національному (ex-ante) і наднаціональному (ex-post) рівнях. За цим принципом ведеться оцінка необхідності надання допомоги, співставляються можливі позитивні і негативні наслідки цієї допомоги.

Принцип гласності. Згідно з вимогами ЄС, усі державні контролюючі чи регулюючі органи мають працювати прозоро, у тому числі й для забезпечення ефективної реалізації надання державної допомоги. Законодавчо визначаються особливості надання схем державної підтримки, можуть передбачатися спрощені процедури (зокрема, «відкритого розслідування»), запровадження інформування один одного країн – членів ЄС [13, с. 60].

Країни – члени Європейського Союзу щорічно мають надавати в Комісію ЄС детальні річні звіти про надання, розподіл та використання дозволених схем державної допомоги суб'єктам господарювання.

Вся інформація є гласною і загальнодоступною, зміни законодавства публікуються в Офіційному журналі ЄС; також усі зміни можна знайти в додаткових джерелах: ресурсі Scoreboard та в реєстрі державної допомоги щодо рішень Комісії ЄС [17, с. 89].

Принцип обмеження обсягу тривалості та пропорційності. Уся допомога, яка надається суб'єктам господарювання в ЄС, є обмеженою в обсягах, часі та сферою застосування. Також даний принцип спрямований на поступове зменшення загального обсягу виділеної підтримки [16, с. 10].

Принцип вибірковості. Будь-яка державна підтримка має своїх одержувачів, і вона має мати характер не переваги одного суб'єкта над іншим, а сприяти економічному розвитку як окремо взятого суб'єкта господарювання, так і економіки у цілому.

Застосування досвіду Європейського Союзу під час формування принципів надання державної допомоги суб'єктам господарювання в Україні матиме позитивний ефект: уведення принципів не дасть деформувати конкурентне середовище на ринку товарів чи послуг і дасть змогу Україні плавно ввійти у світову економіку.

Оскільки Україна поки що не інтегрувалася до єдиного ринку ЄС, то держава має більшу гнучкість щодо використання державної допомоги, ніж країни ЄС. Аналогічно під час перенесення досвіду ЄС потрібно розуміти, що критерії, розроблені ЄС щодо доцільності надання окремих видів державної допомоги, необхідно адаптувати до українських умов.

Висновки з проведеного дослідження. Виходячи з результатів дослідження ситуації, можемо зробити висновки і сформулювати основні завдання, які має виконати держава для поліпшення як надання, так і регулювання допомоги суб'єктам господарської діяльності:

– мінімізувати втручання, адже будь-яка форма втручання держави в економіку обмежить конкуренцію. Мають бути мінімізовані негативні наслідки там, де все ж не уникнути державної допомоги;

– незалежність регулюючих та контролюючих органів. Усі процеси контролю над розподілом та контролем використання за призначення виділеної допомоги має здійснювати окремий незалежний орган. Ефективний і незалежний контроль має підвищити насамперед ефективність надання допомоги;

– має здійснюватися компетентна оцінка необхідності надання та ефективності використання допомоги і чи не вплине вона на здорову конкуренцію в галузі;

– необхідно змінювати інформаційну політику держави щодо надання допомоги, забезпечити вільний доступ суб'єктів господарювання до даних про надання та використання державної допомоги та забезпечити повноту таких даних;

– зменшувати обсяги надання державної допомоги підприємствам, обмежити строки надання допомоги та її обсяг;

– привести положення Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» у відповідність з міжнародними зобов'язаннями України;

– підвищити рівень технічних вимог та адміністративних процедур подання та розгляду повідомлень про державну допомогу суб'єктам господарювання;

– забезпечити прозорість та повноту надання надавачами державної допомоги інформації про обсяги наданої державної допомоги.

Запровадження вищеописаних принципів має внести прозорість у надання державної допомоги суб'єктам господарювання. Завдяки поліпшенню контролю над виділенням та витратою державної допомоги як із боку Регулюючого органу, так і суспільства кошти будуть використовуватися за призначенням, а завдяки поступовому зменшенню державної допомоги підприємствам економіка повинна отримати ефект оздоровлення і розвитку здорової конкуренції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 462. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 13.02.2019).
2. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. *Економикс*; 16-е изд. Москва, 2009. С. 423.
3. Лебьодкін К.С. Господарсько-правова політика щодо державної підтримки суб'єктів господарювання. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2013. № 2 (13). С. 182–191.
4. Черніков Д.О. Модернізація системи державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні. Київ : НІСД, 2013. 28 с.

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 02.02.2019).

6. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 01 липня 2014 р. № 1555-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 62. Ст. 1704. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1555-18> (дата звернення: 28.01.2019).

7. Про затвердження плану заходів щодо проведення інституційної реформи у сфері моніторингу та контролю державної допомоги суб'єктам господарювання та реалізації положень Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04 березня 2013 р. № 102-р. *Урядовий кур'єр*. 2013. 03 квітня. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/102-2013-%D1%80> (дата звернення: 29.01.2019).

8. Портал державної допомоги URL : <http://pdd.amc.gov.ua> (дата звернення: 15.02.2019).

9. Державна казначейська служба України. URL : <https://www.treasury.gov.ua/ua> (дата звернення: 20.01.2019).

10. Лічак Д.В. Проблеми визначення поняття «державна підтримка суб'єктів господарювання». *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 50. С. 403–411.

11. Тенденції змін стану конкурентного середовища в економіці України у 2016 році : звіт про науково-дослідну роботу / О. Бакалінська та ін. ; Антимонопольний комітет України, Центр комплексних досліджень із питань антимонопольної політики.

Київ, 2017. 233 с. Деп. в УкрІНТЕІ, № держреєстрації 0117U000188.

12. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4618-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 3. Ст. 23. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (дата звернення: 27.02.2019).

13. Facts and figures on State aid in the EU Member States. *Commission Staff working document*. 2009. URL : http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/studies_reports.html (дата звернення: 11.01.2019).

14. Про застосування статей 92 та 93 Договору ЄЕС та статті 5 Директиви Комісії 80/723/ЄЕС про державні підприємства у виробничому секторі. *Повідомлення Комісії державам-членам № 93/C307/03*. URL : old.minjust.gov.ua/file/32012.docx (дата звернення: 01.02.2019).

15. Нів'євський О.В., Таран С.В., Лещенко Н.І. Правове регулювання надання державної допомоги в Європейському Союзі та в Україні. *Шляхи адаптації законодавства України* : навчальний посібник. Київ, 2007. 180 с.

16. Common principles for an economic assessment of the Compatibility of state aid under article 87.3. *European Commission. Competition*. URL : http://ec.europa.eu/competition/consultations/2009_common_principles/index_en.html (дата звернення: 25.12.2018).

17. Розробка пропозицій щодо шляхів гармонізації промислової і конкурентної політики, у тому числі врегулювання надання суб'єктам господарювання державної допомоги (2-й етап) : УДК 338 ; № ДР 0106U009353 ; Інв. № 05–05. наук. досл. Центр комплексних досліджень із питань антимонопольної політики. Київ, 2006. 180 с.